

УДК 341.4:343.1+343.98:614.83
DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v3.2025.39>

П. П. Латковський
кандидат юридичних наук, доцент
Національного університету «Одеська юридична академія»
orcid.org/0000-0002-2406-766X

О. Т. Волощук
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувачка кафедри загальнотеоретичної юриспруденції та прав людини
Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»
orcid.org/0000-0003-0991-5605

В. В. Марчук
доктор філософії права,
асистент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції та прав людини
Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»
orcid.org/0000-0002-8545-9114

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА ПРАВОВА ДОПОМОГА У СПРАВАХ ПРО ЗЛОЧИН АГРЕСІЇ І ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ: КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ТА СУДОВО-ЕКСПЕРТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті здійснено комплексне наукове дослідження міжнародної правової допомоги у кримінальному процесі України у справах про злочин агресії, воєнні злочини та окремі види транснаціональних злочинів, які вчиняються в умовах збройного конфлікту. Підкреслюється, що злочин агресії, вчинений Російською Федерацією проти України, створив передумови для системного поширення транснаціональної злочинності – торгівлі людьми, органами, переміщення нелегальної зброї, сексуальної експлуатації, незаконного перетину кордону та вчинення терористичних актів. У фокусі дослідження – проблеми залучення міжнародної правової допомоги під час розслідування цих злочинів, особливо в контексті співпраці з Міжнародним кримінальним судом та іншими міжнародними структурами. Авторами проаналізовано чинні законодавчі прогалини, які перешкоджають ефективному використанню доказів, отриманих у рамках міжнародної співпраці, зокрема у сферах допиту свідків, участі іноземних експертів, вилучення електронних доказів. Значну увагу приділено ролі Національної поліції України, органів прокуратури, судово-експертних установ та спеціалізованих слідчих підрозділів у фіксації злочинів, координації з міжнародними партнерами, формуванні доказової бази. Встановлено, що одним із необхідних кроків для вдосконалення механізмів міжнародної правової допомоги є узгодженість вітчизняного законодавства із Римським статутотом МКС, із застереженнями, які дозволяють уникнути юридичних колізій із національним законодавством. Обґрунтовано необхідність внесення змін до КПК України. Аргументовано, що ефективна правова допомога у таких категоріях справ є запорукою реалізації принципу невідворотності покарання та міжнародного правопорядку.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, міжнародна правова допомога, правоохоронні органи, злочин агресії, воєнні злочини, транснаціональні злочини, кримінальний процес, доказування, Національна поліція, Міжнародний кримінальний суд, судово експертиза.

Latkovskyi P. P., Voloshchuk O. T., Marchuk V. V. INTERNATIONAL COOPERATION AND LEGAL ASSISTANCE IN CASES OF THE CRIME OF AGGRESSION AND WAR CRIMES: CRIMINAL PROCEDURAL MECHANISMS AND FORENSIC SUPPORT

The article presents a comprehensive scholarly study of international legal assistance in the criminal procedure of Ukraine in cases involving the crime of aggression, war crimes, and certain types of transnational crimes committed during armed conflict. It is emphasized that the crime of aggression committed by the Russian Federation against Ukraine has created the conditions for the systemic spread of transnational criminality – including human trafficking, trafficking in organs, the movement of illegal weapons, sexual exploitation, unlawful border crossings, and the commission of terrorist acts. The research focuses on the challenges of involving international legal assistance in the investigation of these crimes, particularly in the context of cooperation with the International Criminal Court and other international institutions. The authors analyze existing legislative gaps that hinder the effective use of evidence obtained through international cooperation, particularly in the areas of witness interrogation, participation of foreign experts, and the seizure of electronic evidence. Considerable attention is devoted to the role of the National Police of Ukraine, the prosecution bodies, forensic expert institutions, and specialized investigative units in documenting crimes, coordinating with international partners, and building the evidentiary base. It has been established that one of the necessary steps to improve international legal assistance mechanisms is the consistency of domestic legislation with the Rome Statute, with reservations that avoid legal conflicts with national legislation. The article substantiates the

need to amend the Criminal Procedure Code of Ukraine and argues that effective legal assistance in such categories of cases is a prerequisite for the implementation of the principle of the inevitability of punishment and for the maintenance of international legal order.

Key words: international cooperation, international legal assistance, law enforcement agencies, crime of aggression, war crimes, transnational crimes, criminal proceedings, evidence, National Police, International Criminal Court, forensic expertise.

Актуальність теми дослідження. Питання міжнародно-правової взаємодії та правової допомоги в умовах нинішньої збройної агресії, спрямованої проти України, набуло наразі виключної гостроти, беззаперечної актуальності та правової значущості. Вперше після проголошення незалежності в новітній історії самостійна Українська держава опинилася в умовах повномасштабної війни, що розпочалася з гібридної агресії у 2014 році, а з лютого 2022 року переросла у відкриту збройну агресію РФ. Такі умови зумовили безпрецедентне зростання кількості міжнародних злочинів (зокрема злочину агресії та воєнних злочинів), які повинні бути належно зафіксовані та розслідувані. Успішне здійснення кримінального переслідування за ці злочини неможливе без ефективної міжнародної правової допомоги, зокрема обміну інформацією, передачі доказів, доступу до експертів, ідентифікації підозрюваних, допитів свідків тощо. Оскільки вітчизняна система кримінальної юстиції раніше не мала практичного досвіду ведення розслідувань такого масштабу й категорії, нині вона стикається з істотними викликами – від нормативної невизначеності до технічної і навіть кадрової недостатності. Наявні механізми міжнародного співробітництва, передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України, Женевськими конвенціями, двосторонніми угодами, Конвенцією про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року, не завжди є достатньо ефективними для реагування на обставини повномасштабного міжнародного конфлікту. До того ж новітні форми війни, в основі яких лежать методи гібридної агресії, призводять до різкої зміни проявів агресії [2, с. 272], а це вимагає нових підходів, розробки більш вдосконалених засобів і методів протидії та попередження вчинення міжнародних злочинів. Враховуючи нинішню ситуацію в Україні та такі новітні тенденції сучасної дійсності, особливо гостро стоїть питання правової кваліфікації злочину агресії та воєнних злочинів в українському законодавстві. Певні прогалини правового регулювання спричиняють негативні наслідки у ході розслідування кримінальних справ щодо цих категорій злочинів. Багато упущень з боку правоохоронних органів призводять до неправильності оформлення доказової бази, неможливості проведення максимально вчасно і ґрунтовно необхідних судових експертиз та вчинення інших процесуальних дій. І це далеко не весь спектр проблем, з якими стикаються щоденно правоохоронні органи в ході розкриття злочину

агресії та воєнних злочинів. З цих міркувань проведення нових наукових досліджень є вкрай необхідними та об'єктивно обумовленими.

Ступінь наукової розробки проблеми. Оскільки проблематика війни та миру, а відтак вчинення злочину агресії та воєнних злочинів супроводжувало всю історію розвитку людської цивілізації, ці питання завжди були у центрі наукового дискурсу – від загальнотеоретичного та філософського осмислення до практичних рекомендацій по вдосконаленню національного кримінального права та процесу, а також розробки механізмів протидії та превенції на міжнародному рівні завдяки тісній співпраці та взаємодії між державами. Зокрема, в українській юридичній літературі можна віднайти чимало праць присвячених окресленій проблематиці. Так, окремі аспекти міжнародної правової допомоги, а також розслідування агресії та воєнних злочинів були предметом наукових досліджень таких українських учених – О. Мережка, М. Гнатівського, О. Задорожного, М. Буроменського, В. Репецького та інших. У зарубіжній правовій доктрині особливу увагу приділено вивченню природи злочину агресії, механізмів його правової кваліфікації та взаємодії між національними органами влади, насамперед поліцейськими, прокурорськими та судовими органами, й міжнародними структурами в контексті розслідування міжнародних злочинів. Окремо закордонні фахівці аналізують злочини, віднесені до категорії воєнних. Вагомий внесок у розробку відповідної проблематики зробили такі авторитетні вчені, як А. Кассезе, М. П. Шарф, Дж. Трейган, М. Ш. Бассіуні та К. Дж. Геллер. Особливе значення в цих дослідженнях має аналіз співпраці держав з Міжнародним кримінальним судом, що охоплює питання юрисдикції, передачі доказів, залучення експертів і реалізації принципу комплементарності. Разом із тим, комплексне дослідження цієї теми саме в контексті міжнародної правової допомоги у справах про злочин агресії та воєнні злочини в умовах війни в Україні практично відсутнє. Існує нагальна потреба в системному осмисленні ролі правоохоронних органів України в кооперації з міжнародними судовими та слідчими інституціями, передусім – з МКС.

Відповідно **мета публікації** – дослідити проблеми міжнародної правової допомоги в кримінальному процесі України щодо розслідування злочину агресії та воєнних злочинів, встановити основні перешкоди для ефективного співробітництва з міжнародними інституціями, сформулю-

вати пропозиції по вдосконаленню національного законодавства в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Злочин агресії обґрунтовано вважається одним із найнебезпечніших міжнародних злочинів, так званим «злочинном злочинів» [3, с. 331], оскільки саме його вчинення створює умови для масштабних та систематичних порушень норм міжнародного гуманітарного права. Фактично агресія виступає вихідною точкою, плацдармом для вчинення інших міжнародних злочинів – насамперед воєнних злочинів та злочинів проти людяності. Її наслідки носять комплексний і каскадний характер: *збройний напад запускає ланцюг насильницьких дій, що неминуче призводять до порушення прав людини, масових жертв серед цивільного населення, руйнування об'єктів інфраструктури, знищення культурних цінностей* тощо.

Особливої уваги заслуговує взаємозв'язок між злочином агресії та воєнними злочинами: останні можуть бути вчинені лише в умовах збройного конфлікту, отже, в багатьох випадках саме агресія створює передумови для їх реалізації. Якщо геноцид чи злочини проти людяності не обов'язково потребують стану війни, то воєнні злочини, як правило, є логічним та фактичним продовженням акту збройної агресії. У цьому сенсі агресія та воєнні злочини виступають у своєрідному симбіозі, коли перший злочин відкриває простір для наступних. Недаремно ще у рішенні Міжнародного військового трибуналу в Нюрнберзі агресивну війну було названо *«верховним міжнародним злочином»* (англ. *the supreme international crime*), який відрізняється від інших воєнних злочинів тим, що *«вміщує в собі все зло загалом»* [9, с. 426]. Саме тому міжнародна спільнота має розробляти й удосконалювати правові та інституційні механізми ефективної протидії агресії як джерелу інших тяжких міжнародних злочинів.

Безперечно, міжнародна правова допомога та співпраця різних правоохоронних відомств з різних країн нині визнається об'єктивно обумовленою необхідністю. Разом з цим, як підкреслює професор М. Буроменський, *«міжнародне співробітництво в боротьбі з кримінальною злочинністю не породжує міжнародної кримінальної юрисдикції, а лише визначає особливості національної кримінальної юрисдикції в умовах, застережених у міжнародних договорах»* [1, с. 366].

У контексті України, після повномасштабного вторгнення РФ 24 лютого 2022 року, об'єктивно встановлено численні випадки масових вбивств цивільних осіб, тортур, депортацій, сексуального насильства, знищення об'єктів цивільної інфраструктури. Зокрема, події у Бучі, Ірпені, Маріуполі стали предметом розслідувань як українських правоохоронних органів, так і міжнародних слід-

чих комісій, у тому числі прокурора Міжнародного кримінального суду Каріма Хана.

Органи Національної поліції та Служба безпеки України виступають першими суб'єктами документування злочинів агресії, забезпечення збереження речових доказів, проведення допитів свідків, а також збору матеріалів, які можуть бути використані у міжнародному кримінальному процесі. При цьому співпраця з МКС регламентується не лише загальними положеннями КПК України, а й положеннями Римського статуту МКС, який Україна вже належним чином ратифікувала, а до цього часу – положеннями двох заяв України 2014 та 2015 років про визнання юрисдикції МКС щодо подій на її території згідно зі статтею 12(3) Римського статуту [11]. Попри певні досягнення, міжнародна правова допомога у справах про злочини агресії та воєнні злочини в Україні стикається з рядом суттєвих проблем. Насамперед ідеться про фрагментарність правового регулювання співпраці органів досудового розслідування з міжнародними інституціями, включаючи МКС. Так, українське законодавство не містить чіткого порядку направлення матеріалів слідства до органів МКС, не визначено процесуального статусу запитів, що надходять з Гааги, а також відсутні конкретні процедурні механізми залучення національних експертів до процесу міжнародного розслідування.

Особливої уваги потребує судово-експертне забезпечення кримінального провадження у справах про воєнні злочини, зокрема – збирання ДНК-матеріалів, проведення судово-медичних, балістичних, трасологічних, психологічних експертиз. Брак фінансування, нестача кадрів, моральне застарівання матеріально-технічної бази ускладнюють процес фіксації доказів відповідно до міжнародних стандартів, таких як ISO/IEC 17025:2017 [10]. Водночас, згідно з висновками ООН, які були оприлюднені у звітах про ситуацію з правами людини в Україні, більшість епізодів сексуального насильства, тортур та насильницьких зникнень залишаються недослідженими через неналежний рівень судово-експертного супроводу [5]. Як видається, такий стан обумовлений насамперед тим, що традиційні методики проведення експертиз не завжди можуть бути застосовані в умовах активної фази бойових дій, обстрілів або блокування територій, де вчинено злочин. Особливості таких обставин, як евакуація тіл загиблих, виявлення масових поховань, зруйновані місця злочинів, унеможливають оперативне і повноцінне збирання речових доказів відповідно до усталених криміналістичних методів. У цьому контексті показовими є приклади роботи експертів на територіях звільнених від окупації населених пунктів, таких як Буча, Ірпінь, Маріуполь, де фіксація подій здійсню-

валася в умовах часткової або повної відсутності доступу до об'єктів дослідження, без належних засобів фіксації, з ризиком повторного обстрілу. Відтак постає потреба у нормативному закріпленні альтернативних способів збирання доказової інформації: використання аерофотозйомки, відеофіксації з дронів, цифрових платформ для дистанційного зберігання інформації та оперативного її аналізу із дотриманням вимог достовірності та автентичності. Окрім цього, слід звернути увагу ще на один з важливих моментів – залучення під час війни іноземних експертів, правовий статус яких згідно законодавства України чітко не визначено. Відсутність правового механізму для фіксації його участі у процесуальних діях, формалізації результатів експертного дослідження, встановлення вимог до форми та змісту експертного висновку, створює істотні труднощі під час використання таких матеріалів у якості доказів у суді. Зважаючи на це, доцільним є унормування окремої процесуальної процедури залучення іноземного експерта, яка б передбачала регламентацію порядку його призначення, участі в слідчих діях, вимог до мови висновку та легалізації відповідного документа. Це дозволить запобігти правовій невизначеності при здійсненні доказової діяльності із залученням іноземних установ або спеціалістів.

Також варто вказати і на те, що необхідною є гармонізація української судово-експертної системи із сучасними міжнародними стандартами. Насамперед це стосується врахування при розробці внутрішньодержавних нормативних актів положень міжнародних документів, зокрема рекомендацій Європейської мережі судово-експертних установ (ENFSI) та стандарту ISO/IEC 17025:2017, який визначає вимоги до компетентності криміналістичних лабораторій. Дотримання цих стандартів є особливо актуальним з огляду на необхідність забезпечення прийнятності експертних висновків у рамках міжнародного кримінального судочинства, в тому числі в провадженнях, які розглядаються перед Міжнародним кримінальним судом. Законодавче імплементування таких вимог дозволить створити єдині критерії оцінки доказів, забезпечити сумісність процедур та визнання результатів, отриманих за межами юрисдикції України.

Окремо слід звернути увагу на забезпечення процесуальних гарантій осіб, які стали жертвами злочину агресії чи воєнних злочинів, зокрема у справах про депортацію, сексуальне насильство, катування, незаконне позбавлення волі. Допит таких осіб вимагає особливого підходу з урахуванням міжнародних стандартів захисту вразливих категорій потерпілих. Доречно звернутися до практики Міжнародного кримінального суду, протоколів Стамбульського протоколу,

а також прецедентів Європейського суду з прав людини (справи «Tagayeva and Others v. Russia», «M.C. v. Bulgaria»), які встановлюють вимоги до проведення допиту потерпілих від злочинів, пов'язаних із сексуальним і фізичним насильством. У цьому контексті виправданим є запровадження механізму дистанційного допиту із залученням фахового психолога, перекладача, за потреби – міжнародного спостерігача, що забезпечує дотримання як процесуальних, так і морально-етичних вимог. В умовах воєнного стану також актуальним є нормативне закріплення використання захищених каналів відеозв'язку, а також фіксація вимог до документування такого допиту як складової міжнародного доказового процесу.

Загалом слід відмітити доволі низький рівень гармонізації норм українського кримінального законодавства із міжнародним гуманітарним правом. Наприклад, у Кримінальному кодексі України відсутня стаття про злочин агресії, хоча така норма є у ст. 8 bis Римського статуту. Окремі воєнні злочини розпорошені по різних розділах КК України (зокрема, розділи XIX, XX), що створює труднощі для системного правозастосування. У цьому контексті актуальним є приведення положень Кримінального кодексу України у відповідність до сучасних міжнародних стандартів шляхом законодавчого уточнення складів злочину агресії, геноциду, злочинів проти людяності та воєнних злочинів з урахуванням правових позицій МКС та практики *ad hoc*-трибуналів

Практика Європейського суду з прав людини (ЕСПЛ) також надає цінні орієнтири. Так, у справі «Ukraine v. Russia (re Crimea)» Суд вперше визнав юрисдикцію щодо подій, які відбувалися в Криму у 2014 році, зазначаючи, що Російська Федерація здійснювала ефективний контроль над територією і була відповідальною за порушення прав людини [7]. Ця позиція може використовуватися українськими правоохоронцями при формуванні доказової бази щодо злочинів агресії.

Не менш важливою є практика міжнародної взаємодії, яка наразі реалізується через Спільну слідчу групу (Joint Investigation Team, JIT), створену між Україною, Литвою, Польщею, Естонією, Латвією, Словаччиною та Міжнародним кримінальним судом [13]. Завдяки діяльності JIT вдалося зафіксувати численні докази воєнних злочинів, що сталися у Бучі та Ірпені у березні 2022 року, зокрема – масові страти цивільних осіб, ґвалтування, знищення майна, які можуть свідчити як про системність, так і про організованість воєнних злочинів, що є критеріями для визнання їх як злочинів проти людяності.

Україна ще у 2014 та 2015 роках визнала юрисдикцію МКС щодо злочинів, вчинених на її території, а у 2024 році ратифікувала Римський

статут з відповідною декларацією. Попри це, численні прогалини у вітчизняному законодавстві та неузгодженість із положеннями Статуту ускладнюють роботу правоохоронних органів. Як видається, одним із необхідних кроків для вдосконалення механізмів міжнародної правової допомоги є узгодженість вітчизняного законодавства із Римським статутом МКС, із застереженнями, які дозволяють уникнути юридичних колізій із національним законодавством. Це дозволить українським слідчим і прокурорам працювати безпосередньо з МКС як повноправним партнером, а також дасть змогу безперешкодно інкорпорувати практику МКС у національну слідчу й судову практику.

У контексті документування воєнних злочинів та злочину агресії важливе значення має реалізація права на ефективне розслідування, яке є похідним від ст. 2 Європейської конвенції з прав людини. У справі «Tagayeva and Others v. Russia» [8] ЄСПЛ підкреслив, що при розслідуванні масових вбивств держава зобов'язана забезпечити незалежне, оперативне та ефективне слідство, здатне встановити осіб, винних у злочині, та притягнути їх до відповідальності. Це положення прямо корелює з діяльністю органів досудового розслідування України, які повинні забезпечувати належне документування масових порушень прав людини, зокрема тортур, позасудових страт, депортацій та насильницьких зникнень, які набули системного характеру на тимчасово окупованих територіях України.

Проблемним аспектом, як вже зазначалось, і про що ще раз хочемо з акцентувати, є неузгодженість норм КПК України [6] щодо взаємодії з міжнародними інституціями. Зокрема, ст. 541 КПК містить загальні положення про міжнародну правову допомогу, однак не деталізує порядок виконання запитів МКС, вимоги до оформлення матеріалів, а також процедурні питання щодо допиту свідків, проведення спільних розслідувань чи передачі доказів. У зв'язку з цим доцільно доповнити розділ IX КПК України статтею 542-1 «Особливості виконання запитів Міжнародного кримінального суду», в якій передбачити: механізм взаємодії Офісу Генерального прокурора, Національної поліції та МКС; строки, форму та порядок передачі доказів; вимоги до конфіденційності матеріалів; процесуальні гарантії осіб, яких стосується запит МКС. Також важливо узгодити із нормами міжнародного кримінального права положення щодо імунітетів, оскільки практика МКС передбачає, що жодна особа, включно з главами держав, не може уникнути відповідальності за міжнародні злочини (див. рішення у справі «Omar al-Bashir», МКС, 2019 [12]). Українське законодавство потребує імплементації цієї практики, наприклад, шляхом

доповнення КПК України положенням про відсутність імунітету щодо осіб, підозрюваних у вчиненні міжнародних злочинів.

Висновки. Отже, з огляду на наведене, можна стверджувати, що міжнародна правова допомога у кримінальному процесі України, зокрема у справах про злочин агресії та воєнні злочини, виступає ключовим елементом забезпечення принципу невідворотності покарання. Однак ефективність цієї взаємодії стримується недосконалістю національного законодавства, процедурними бар'єрами, дефіцитом ресурсів та відсутністю єдиної нормативної бази для співпраці з міжнародними структурами. Запропоновані зміни до Кримінального кодексу та Кримінального процесуального кодексу України у зв'язку з ратифікацією Україною Римського статуту МКС, дозволять посилити спроможність держави ефективно розслідувати та переслідувати міжнародні злочини, зокрема в умовах збройної агресії.

Література

1. Буроменський М. В. Деякі судження про поняття міжнародного кримінального права. *Вісник Академії правових наук України: Збірник наукових праць*. 2003. № 2 (33). С. 359–370.
2. Волощук О. Т. Злочин агресії в міжнародному праві: проблеми процесу розробки та прийняття уніфікованого визначення. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 3. С. 271–276.
3. Волощук О. Т. Злочин агресії як найбільш небезпечний міжнародний злочин проти міжнародного правопорядку, безпеки та миру. *Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень* : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. Т. 1. С. 330–333.
4. Гнатовський М. Україна та Міжнародний кримінальний суд: конституційний аспект. URL: <https://voxukraine.org/uk/ukraine-and-theinternational-criminal-court-a-constitutional-matter-ua/>
5. Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні. 01.12.2023 р. – 29.02.2024 р. ООН. Управління Верховного комісара. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-04/2024-03-26-ohchr-38th-periodic-report-ukr.pdf>
6. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
7. ECtHR. Case of Ukraine v. Russia (re Crimea), Application no. 20958/14, Decision (2021). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-210535>
8. ECtHR. Tagayeva and Others v. Russia, Applications nos. 26562/07 et al., Judgment of 13 April 2017. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172660>
9. International Military Tribunal. Judgment of the International Military Tribunal for the Trial of German Major War Criminals. Nuremberg, 14 November 1945 – 1 October 1946 // The Trial of the Major War Criminals before the International Military Tribunal. Vol. 22. Nuremberg : IMT, 1948. P. 426. URL: <https://law.justia.com/cases/foreign/international/22-imt-410.html>

10. ISO/IEC 17025:2017. General requirements for the competence of testing and calibration laboratories. URL: <https://www.iso.org/standard/66912.html>

11. Rome Statute of the International Criminal Court. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-05/Rome-Statute-eng.pdf>

12. Situation in Darfur, Sudan in the Case of the Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad al-Bashir. URL:

https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2019_02593.PDF

13. The Joint Investigation Team in Ukraine: Challenges and Opportunities for the International Criminal Court. URL: <https://www.europeanpapers.eu/europeanforum/joint-investigation-team-ukraine-challenges-opportunities-international-criminal-court>